

SPLĄCONY DŁUG WDZIĘCZNOŚCI

Od Kościuszki do drużyny
Hoovera 1776–1918

Kiedy Stany Zjednoczone powstawały jako pierwsze w historii państwo demokratyczne, Polska stopniowo znikająca z mapy świata w wyniku trzech kolejnych rozbiorów. W tym krótkim okresie współistnienia obu krajów ich elity inspirowały się wzajemnie. W obronie amerykańskich ideałów w wojnie o niepodległość Stanów Zjednoczonych walczyli Tadeusz Kościuszko i Kazimierz Pułaski, a amerykańscy Ojcowie Założyciele stali się natchnieniem dla polskich autorów Konstytucji 3 maja z 1791 roku.

Po długiej przerwie stosunki polsko-amerykańskie ożywiły się w drugiej połowie XIX wieku, wraz z przybyciem do Stanów Zjednoczonych do trzech milionów polskich imigrantów. Do wybuchu I wojny światowej zaczęli oni stopniowo stanowić znaczącą siłę wyborczą.

W czasie I wojny światowej trzy mocarstwa zaborcze walczyły przeciwko sobie. Działania zbrojne toczyły się na szerokim froncie, obejmującym obszar od Białorusi aż po Galicję Wschodnią, powodując ogromne zniszczenia i niewyobrażalne cierpienia miejscowej ludności. W reakcji na wojenne straty, w styczniu 1915 roku Ignacy Paderewski i Henryk Sienkiewicz utworzyli w Szwajcarii Komitet Generalny Pomocy Ofiarom Wojny w Polsce.

Ignacy Paderewski przemawia podczas wiecu w Dniu Pamięci Narodowej, miesiąc po swoim przyjeździe do USA ze Szwajcarii. Chicago, 30 maja 1915
Fot. Biblioteka Kongresu

A DEBT OF GRATITUDE REPAID

From Kościuszko
to Hoover's Boys 1776–1918

While America constituted itself as the world's first democracy, Poland gradually disappeared from the map over three successive partitions. During this brief period, the elites of both countries inspired each other. Kościuszko and Pułaski fought in the American Revolutionary War to defend democratic ideals, while the American Founding Fathers inspired the Polish authors of May 3rd 1791 constitution.

After a long hiatus, the relationship was revived by the arrival of two to three million Polish immigrants to America in the second part of 19th century, who gradually emerged as an electoral force.

World War I pitted Poland's three partitioning powers against each other. The fighting took place on a wide front, stretching from Byelorussia to Eastern Galicia, bringing large-scale destruction and suffering. From Switzerland, Ignacy Paderewski and Henryk Sienkiewicz responded by founding the General Committee for Relief to War Victims in January 1915.

Humanitarian appeals quickly doubled up as a call for national unity and independent representation. Paderewski traveled back to the US in April 1915 to raise funds and unite Polish Americans. His fame and selfless patriotism

Ignacy Paderewski speaking at a rally on Memorial Day, one month after coming to USA from Switzerland. Chicago, May 30, 1915
Photo: Library of Congress

Apel o pomoc humanitarną miał również wymiar polityczny. Paderewski namawiał do zjednoczenia sił w celu uzyskania przez Polskę niepodległości. W kwietniu 1915 roku powrócił do USA, gdzie wykorzystywał swoją sławę znakomitego pianisty, by zwrócić uwagę Polonii i Amerykanów na sprawę polską. Udało mu się dotrzeć do Edwarda M. House'a, doradcy prezydenta Thomasa Woodrowa Wilsona.

Paderewski zapewnił kluczowe głosy Polonii w kampanii o reelekcję prezydenta Wilsona w 1916 roku. Po przystąpieniu Stanów Zjednoczonych do I wojny światowej po stronie aliantów, w styczniu 1918 prezydent Wilson przedstawił czternastopunktowy program pokojowy, który gwarantował istnienie wolnej i niepodległej Polski.

Chociaż Stany Zjednoczone popierały utworzenie państwa polskiego, to odrodzenie kraju w jego dawnych granicach było niezgodne z wyznawanymi przez Wilsona ideałami samostanowienia narodów oraz poszanowania praw mniejszości. W niepodległej Polsce o władzę rywalizowały dwa obozy – pod dowództwem Piłsudskiego i Dmowskiego, z odmiennymi koncepcjami odbudowy kraju. W styczniu 1919 Paderewski został mianowany premierem – miało to osłabić polityczny podział przed paryską konferencją pokojową.

W czerwcu 1919 podpisano kończący wojnę traktat wersalski, który wyznaczył nowy europejski ład. Wytoczono wtedy zachodnią i północną granicę Polski, ale pozostawiono jej do samodzielnego określenia granic wschodnich; walka o nie trwała trzy kolejne lata. Podpisanie traktatu zakończyło również krótki okres intensywnego zaangażowania Stanów Zjednoczonych w sprawy europejskie i polskie.

Mimo to Amerykanie pozostali obecni w powojennej Polsce za sprawą nadzwyczajnej akcji humanitarnej kierowanej przez Herberta Hoovera. Wzięli w niej udział odważni i ideowo nastawieni młodzi amerykańscy ochotnicy. Wielu z nich uważało, że mają „dług wdzięczności”

appealed to Americans at large and caught the attention of President Wilson's advisor, Edward M. House.

Paderewski delivered the important Polish vote in Wilson's re-election campaign of 1916. Shortly after America's entry into the war against the Central Powers, President Wilson defended the idea of a free and independent Poland in his Fourteen Points speech of January 1918.

While the United States had supported the resurrection of Poland, its implementation clashed with Wilson's idealistic principles of national self-determination and respect for minorities' rights. In Poland, two political movements led respectively by Piłsudski and Dmowski, with opposed visions for the country's future, vied for control. Paderewski was appointed Prime Minister in January 1919 as an attempt to bridge these differences ahead of the Paris Peace Conference.

The signing of the Versailles Treaty in June 1919 broadly settled Poland's western and northern borders, but left it to define its eastern reaches through three years of war. It also marked America's retreat from European and Polish affairs after a brief period of intense engagement.

An American presence in Poland nonetheless persisted through extraordinary humanitarian relief efforts led by Herbert Hoover and carried out by idealistic and courageous young American volunteers. Many of them felt they owed Poland a 'debt of gratitude'. They helped the Poles defend their independence against overwhelming odds. This shared experience created personal bonds between many Americans and Poles, which would last a lifetime.

wobec Polaków, którzy pomogli Stanom Zjednoczonym 140 lat wcześniej. Wspierali ich zatem w nierównej walce o zachowanie niepodległości. To wspólne doświadczenie stworzyło między wieloma Amerykanami i Polakami osobiste więzi, które przetrwały przez całe ich życie.

Plakat skierowany do amerykańskiej Polonii, nawołujący do zaciągnięcia się do polskiej armii w czasie I wojny światowej
Z kolekcji Waldemara Izdebskiego

Poster addressed to the Polish community in the US calling for enlistment in the Polish army during the First World War
From the collection of Waldemar Izdebski

HERBERT C. HOOVER

Za większością działań Amerykanów w Polsce w latach 1919–1947 stoi Herbert C. Hoover (1874–1964). Osierocony w wieku ośmiu lat i wychowany w konserwatywnej wspólnocie kwakerskiej, Hoover był uosobieniem samodzielności oraz empatii w stosunku do słabszych. Silna wola, niewyczerpana energia i sumienna etyka pracy czyniły go naturalnym przywódcą.

Przed pierwszą wojną światową dorobił się majątku jako inżynier górnictwa, podróżował także po całym świecie, co w tamtych czasach nie było częste wśród Amerykanów. Jego talent administracyjny ujawnił się podczas przeprowadzonej z powodzeniem akcji przekazywania pomocy żywnościowej dla Belgii, wyniszczonej narzuconą przez Niemców pracą przymusową oraz obowiązkowymi dostawami żywności.

W 1917 prezydent Wilson powierzył Hooverowi zadanie organizacji pomocy żywnościowej dla sojuszników USA, a po wojnie także dla państw Europy Środkowej.

Wsparcie, którym kierował Hoover w latach 1919–1922, było dla Polski niezwykle istotne, pomogło jej bowiem pokonać głód i epidemie w trakcie wojny z bolszewicką Rosją. Dzięki Hooverowi Ameryka zyskała dożygonną wdzięczność całego pokolenia młodych Polaków.

Po wyborze na prezydenta USA w 1928 Herbert Hoover nie utrzymywał bliskich relacji z Polską, koncentrując się bardziej na walce z wielkim kryzysem oraz na znacznym zaangażowaniu finansowym Stanów Zjednoczonych w Niemczech.

Mimo to we wrześniu 1939 roku Polacy znów szukali u niego pomocy. Przy wsparciu wielu Amerykanów, którzy wraz z nim udali się do Polski w 1919, Hoover założył Komisję Pomocy Polsce (Commission for Polish Relief).

Behind most Americans active in Poland between 1919 and 1947 stands Herbert C. Hoover (1874–1964). Orphaned at eight and brought up in a conservative Quaker community, Hoover embodied self-reliance and compassion for the weaker members of society. His strong will, boundless energy and disciplined work ethic made him a natural leader.

Prior to World War I, Hoover had made a fortune as a mining engineer and traveled the world, a very unusual experience for an American of his time. Hoover's administrative talent was revealed by his successful operation to feed Belgium, starved by German labor and food requisitions.

In 1917, President Wilson entrusted Hoover with the task of feeding America's allies and, after the war, the nations of Central Europe. Hoover's critical relief operation, from 1919 until 1922, helped Poland withstand the pressures of hunger and disease while waging a war with Bolshevik Russia. A generation of young Poles would be eternally grateful to America thanks to Hoover.

Elected President in 1928, Herbert Hoover did not maintain close ties with Poland, being more preoccupied with tackling the Depression and America's large financial exposure to Germany.

Yet, in September 1939, the Poles looked again to Hoover for help. He launched the Commission for Polish Relief with the help of many Americans who had followed him to Poland in 1919. His efforts yielded modest results due to Nazi restrictions, a British maritime blockade, and the reluctance of the Roosevelt administration.

Having witnessed the senseless destruction of human lives and infrastructure by war and revolution in Europe,

Jego wysiłki przyniosły jednak skromne rezultaty z uwagi na restrykcje nałożone przez nazistów, brytyjską blokadę drogi morskiej oraz opór ze strony administracji prezydenta Roosevelta.

Będąc świadkiem tego, jak wojna i rewolucja w Europie doprowadziły do bezsensownej śmierci ogromnej liczby ludzi i do destrukcji infrastruktury, Hoover zgromadził unikatowy zbiór materiałów dokumentujących te zjawiska. W kolejnych latach Instytut Hoovera w Stanfordzie stał się bezpiecznym schronieniem dla świadectw walk poszczególnych narodów przeciwko rządům totalitarnym.

Z polskiej perspektywy spuścizna Herberta Hoovera, niezależnie od bogactwa i władzy, które zdobył w Ameryce, jest postrzegana przede wszystkim przez pryzmat jego nieustannego zaangażowania w obronę najsłabszych, głównie dzieci, oraz dokumentowania skutków wojny i dyktatury.

„Słaby rząd posiadający oręż w postaci żywności dla głodujących ludzi (...) może przetrwać i wzmocnić się skuteczniej niż za pomocą broni”.

Herbert C. Hoover

‘A weak Government possessed of the weapon of food [...] for starving people can preserve and strengthen itself more effectively than by arms.’

Herbert C. Hoover

Fot. Biblioteka Kongresu / Photo: Library of Congress

Hoover amassed a unique collection of documents on the subject. Over time, the Hoover Institution at Stanford became a safe repository for records of national struggles against totalitarian rule.

From a Polish perspective, Herbert Hoover's legacy, viewed outside the context of wealth and power he wielded in America, revolves around his lifelong commitment to defending the lives of children and documenting the folly of war and dictatorship.

Z okazji przyjazdu Herberta Hoovera dziesiątki tysięcy dzieci przeszły w pochodzie ulicami Warszawy w tzw. Dniu Hoovera, 14 sierpnia 1919
Fot. Biblioteka Prezydencka Herberta Hoovera

'Hoover's Day' parade. Tens of thousands of children marched in a parade to honor Herbert Hoover during his visit to Warsaw. 14 August 1919
Photo: Herbert Hoover Presidential Library

„Dzieciaki miały od ośmiu do dwunastu lat, większość z nich maszerowała jak weterani, a to, jak krzyczeli na widok Hoovera, było czymś godnym zobaczenia. Nieustanny strumień przepływał przez pełne dwie godziny, a biedak niemal cały czas miał zaczerwienione oczy”.

Hugh Gibson w swoich pamiętnikach "Amerykanin w Warszawie", 14 sierpień 1919

Okładka albumu „Dla przyjaciela Polski Herberta Hoovera od Państwowego Komitetu Pomocy Dzieciom w imieniu miliona trzystu tysięcy wdzięcznych dzieci, które dziękują mu za chleb powszedni. Warszawa, czerwiec 1920”
Fot. Biblioteka Prezydencka Herberta Hoovera

Album Cover: 'Poland's Friend Herbert Hoover from the Państwowy Komitet Pomocy Dzieciom In The Name of One Million Three Hundred Thousand Grateful Children Who Thank Him for Their Daily Bread. Warsaw June 1920'
Photo: Herbert Hoover Presidential Library

'The youngsters varied from 8 to 12 years, and most of them marched like veterans, and the way they yelled at the sight of Hoover was something worth coming this far to see. A steady stream poured by for two solid hours and the poor man was pretty red-eyed most of the time.'

Hugh Gibson in his memoirs "An American in Warsaw", August 14, 1919